

Αμυντικοί προϋπολογισμοί και κοινωνικοοικονομικές προεκτάσεις

Description

Ανδρέας Χαραλάμπους και ο Όμηρος Πισσαρίδης*

Τις τελευταίες δεκαετίες, διάφοροι παράγοντες συνέβαλαν στον περιορισμό των αμυντικών δαπανών, συμπεριλαμβανομένων: (α) της λήξης του ψυχρού πολέμου, η οποία, σε αντίθεση με προηγούμενες διαμάχες, επιτεύχθηκε ειρηνικά, (β) τον πολλαπλασιασμό των όπλων μαζικής καταστροφής και, πιο πρόσφατα, τη διάδοση του κυβερνοπολέμου, που μεγεθύνει τις αρνητικές επιπτώσεις των συγκρούσεων, (γ) τη διευρυμένη διεθνή συνεργασία και το εμπόριο, με αποτέλεσμα μεγαλύτερο βαθμό αλληλεξάρτησης μεταξύ των εθνών, και (δ) την αυξημένη συμβολή στην παγκόσμια οικονομία της τεχνολογίας και της γνώσης, οι οποίες δεν περιορίζονται εντός γεωγραφικών ορίων. Ουσιαστικά, οι παγκόσμιες εξελίξεις των τελευταίων δεκαετιών συνεπάγονται ότι, οι πλήρους κλίμακας συγκρούσεις και οι ένοπλες διαμάχες, θα πρέπει να θεωρούνται ως συμβάντα μη μηδενικού αθροίσματος, δηλαδή είναι λιγότερο πιθανό πως η νικήτρια χώρα θα επωφεληθεί σε βάρος της ηττημένης χώρας.

Δυστυχώς, όπως καταδεικνύουν οι πρόσφατες εξελίξεις, οι θετικές προσδοκίες σχετικά με μια εκτεταμένη εποχή ειρήνης, ήταν πρόωρες. Η συνεχιζόμενη εισβολή της Ρωσίας στην Ουκρανία, από το Φεβρουάριο του 2022, και η Ισραηλινό-Παλαιστινιακή σύγκρουση φανερώνουν ότι, τα γεωπολιτικά συμφέροντα και οι εθνικιστικές προσεγγίσεις παραμένουν πηγή αυξανόμενων και απρόβλεπτων κινδύνων. Ακόμη χειρότερα, οι αποφάσεις με πολιτικά και εθνικιστικά κίνητρα φαίνεται να είναι έξω από τη σφαίρα της οικονομικής και κοινωνικής λογικής.

Στο γενικό πλαίσιο των εξελισσόμενων γεωπολιτικών διασυνδέσεων και αμυντικών δαπανών, μπορούν να παρατεθούν τα ακόλουθα σημεία:

Πρώτο, οι επιπτώσεις των ένοπλων συγκρούσεων είναι αρνητικές για όλα τα εμπλεκόμενα μέρη, επιβεβαιώνοντας την αρχή του μη μηδενικού αθροίσματος. Στην Ουκρανία, το Ισραήλ και τη Γάζα, ο πόλεμος έχει φέρει τις οικονομίες σε αδιέξοδο, λόγω του κλίματος ανασφάλειας και της καταστροφής βασικών υποδομών, που οδήγησαν σε μείωση της απασχόλησης και της παραγωγής, καθώς και σε πληθωριστικές πιέσεις. Αντιστρόφως, το ρωσικό ΑΕΠ συνεχίζει να παρουσιάζει θετική ανάπτυξη, λόγω του συνδυασμού υψηλότερων τιμών φυσικού αερίου και πετρελαίου, καθώς και του γενικότερου αντίκτυπου της πολεμικής προσπάθειας στην οικονομία. Συχνά, διατυπώνεται το επιχείρημα ότι, οι πόλεμοι ακολουθούνται από περιόδους οικονομικής ανάπτυξης. Αν και εμπειρικά αυτό το επιχείρημα φαίνεται να ισχύει, οι πλείστοι αναλυτές αναμένουν μακροχρόνιες δυσμενείς επιπτώσεις στη Ρωσία, ενδεικτικά λόγω της μείωσης των εμπορικών και οικονομικών συναλλαγών με τις χώρες της Δύσης, της μετανάστευσης πολύτιμου ανθρώπινου δυναμικού και της εξόδου ξένων εταιρειών. Στη περίπτωση του Ισραήλ, σήμερα, η υποτίμηση του εθνικού νομίσματος και η πτώση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας, ήδη οδηγεί σε υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης με μακροπρόθεσμες αρνητικές συνέπειες. Όσον αφορά τις κοινωνικές προεκτάσεις, ο πόλεμος ήδη οδηγεί σε ακραία δεινά για τον τοπικό πληθυσμό, ενώ μακροπρόθεσμα θα συμβάλει στην όξυνση του κλίματος ανασφάλειας μεταξύ των αντίπαλων πλευρών.

Δεύτερο, επί του παρόντος δε φαίνεται πιθανό να περιοριστούν οι γεωπολιτικοί ανταγωνισμοί και οι προσπάθειες μεγάλων χωρών προς επέκταση της επιρροής τους. Στην πραγματικότητα, οι περιοχές πιθανής σύγκρουσης φαίνεται να αυξάνονται, με τη συνεχιζόμενη “αναβράζουσα στασιμότητα” μεταξύ Κίνας-Ταιβάν να απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή. Ως αποτέλεσμα, πολλές χώρες αισθάνονται αναγκασμένες να αυξήσουν τις αμυντικές τους δαπάνες, ωθώντας τους γείτονές τους να ακολουθήσουν παρόμοια

τακτική. Οι πρόσφατες δηλώσεις του Ντόναλντ Τράμπ, σε σχέση με τη δέσμευση των μελών του NATO να δαπανήσουν τουλάχιστον 2% του ΑΕΠ τους για την άμυνα, αντικατοπτρίζουν μια αυξανόμενη εξέλιξη της γνώμης στις ΗΠΑ: οι Αμερικανοί πιθανόν να μην επιθυμούν, ή να μην μπορούν, πλέον, να χρηματοδοτήσουν το ρόλο τους ως παγκόσμια στρατιωτική υπερδύναμη. Ακόμη και αν ο Ντόναλντ Τράμπ δεν εκλεγεί ως ο επόμενος Πρόεδρος των ΗΠΑ, οι δηλώσεις του Γενικού Γραμματέα του NATO, σύμφωνα με τις οποίες οποιαδήποτε υποψία ότι, οι σύμμαχοι δεν υπερασπίζονται ο ένας τον άλλον, θα υπονόμει τη συλλογική ασφάλεια του οργανισμού, αφήνουν ελάχιστα περιθώρια για εικασίες.

Τρίτο, στρέφοντας την προσοχή στην ΕΕ, οι χώρες που σήμερα υπερβαίνουν το όριο του 2% του ΑΕΠ για αμυντικές δαπάνες, σύμφωνα με στοιχεία του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Άμυνας, είναι αυτές που γειτνιάζουν ή βρίσκονται κοντά στη Ρωσία, καθώς επίσης και η Ελλάδα (3.9%). Η Πολωνία, για ευνόητους λόγους, βρίσκεται σε τροχιά αύξησης των αμυντικών της δαπανών (σήμερα 2.2% του ΑΕΠ της) και πλησιάζει εκείνες των ΗΠΑ, που ανέρχονται στο 3.5%. Αυτή η τάση προβλέπεται να επεκταθεί και, ήδη, παρατηρείται σημαντική μεγέθυνση της αμυντικής βιομηχανίας της ΕΕ και του ΗΒ. Στη Γερμανία, ο καγκελάριος Όλαφ Σολτς δήλωσε ότι, η κυβέρνηση θα επιτύχει το στόχο του 2% του ΑΕΠ (από 1.5%) και ανακοίνωσε πακέτο αμυντικών εξοπλισμών αξίας €100 δις. Σύμφωνα με έρευνα της PwC, σχεδόν το 70% των Γερμανών υποστηρίζει αυτή την αλλαγή πολιτικής, παρά τις αναμενόμενες αρνητικές επιπτώσεις στα κοινωνικά επιδόματα. Ταυτόχρονα, ορισμένες χώρες της ΕΕ διαθέτουν πολύ μικρότερους προϋπολογισμούς για την άμυνά τους. Το Λουξεμβούργο (σήμερα 0.6%), το Βέλγιο (1.2%) και η Ισπανία (επίσης στο 1.2%) είναι παραδείγματα χωρών, των οποίων οι αμυντικοί προϋπολογισμοί αναμένεται να αναθεωρηθούν προς τα πάνω.

Εξετάζοντας την περίπτωση της Κύπρου, μια σειρά από παράγοντες δεν αναμένεται να επιτρέψουν μείωση των αμυντικών δαπανών (1.9% του ΑΕΠ το 2022, όπως αναφέρεται από τον Ευρωπαϊκό Οργανισμό Άμυνας). Αυτοί οι παράγοντες περιλαμβάνουν τη συνεχιζόμενη κατοχή του βόρειου τμήματος της χώρας από την Τουρκία, έναν σημαντικά μεγαλύτερο και στρατιωτικά ισχυρότερο γείτονα, που ακολουθεί πολιτική επιθετικής ρητορικής, καθώς και τη γεωγραφική θέση του νησιού και την εγγύτητά του σε μια σειρά από πιθανά σημεία ανάφλεξης.

Συμπερασματικά, οι κυβερνήσεις επιδιώκουν σήμερα σημαντικές αυξήσεις στις αμυντικές δαπάνες, λόγω του ασταθούς γεωπολιτικού περιβάλλοντος, το οποίο, ταυτόχρονα, επιβαρύνει τις προοπτικές του διεθνούς εμπορίου. Η χρονική συγκυρία φαίνεται να είναι ιδιαίτερα αρνητική, λόγω κρίσιμων ζητημάτων στρατηγικής σημασίας, που απαιτούν

σθεναρή εμπλοκή της πολιτείας, καθώς και διοχέτευση αυξημένων πόρων π.χ. αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης και προώθηση της πράσινης οικονομίας, διαχείριση νέων τεχνολογιών και τεχνητής νοημοσύνης, δημιουργία υποδομών για τους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης του αύριο. Εάν οι δημόσιοι πόροι διοχετευθούν για αμυντικούς σκοπούς, λόγω του ομολογουμένως υπαρκτού κλίματος αστάθειας, οι συνέπειες για τις μελλοντικές γενιές θα είναι ιδιαίτερα δυσμενείς.

**Ο Ανδρέας Χαραλάμπους και ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι.*